

maar geen verloor het leven door broeder- of zustermoord. Meestal zitten slechtvalkuikens bij het voeren netjes op een rijtje. De grootste schreeuwer krijgt het eerst, en de nakomertjes hebben het moeilijk vanwege hun grootte, waardoor ze snel achter hun broers en zussen verdwijnen en ze heel soms, bij weinig aanvoer, te weinig krijgen om in leven te blijven, maar agressie van de oudste richting de jongste zoals in het nest van een Amerikaanse Zeearend zul je niet snel meemaken. Daar is het tweede jong werkelijk reserve. Toch heb ik voor mijn ogen iets zien gebeuren wat me verbijsterde. Slechtvalk LU, geboren bij de Hem in 2014 en daar gebleven omdat hij in zijn eerste jaar wat slagpennen miste waardoor zijn ouders voor hem bleven zorgen, greep in 2015 een pasgeboren kuiken uit de nestkast. Kennelijk dacht hij dat er prooien voor hem waren neergelegd. Gelukkig voor de andere kuikens waren de ouders daarna erg alert op de aanwezigheid van LU, en kwam hij niet meer binnen.

Lang niet alle uitgevlogen juveniele Slechtvalken overleven de eerste maanden. Soms overleven ze zelfs hun allereerste vlucht, hun maiden flight, niet. Zo vloog een van de jongen uit het eerste broedsel voor de ogen van onder andere Paul in een werkende gasturbine. Er is niets meer van teruggevonden. Die eerste vluchten zijn nog stuntelig, hoewel het gemak waarmee ze voor het eerst van het rooster stappen en op de wieken gaan jaloersmakend is. De plaatsen waar ze in het begin neerkomen zijn af en toe ongeschikt om er weer vandaan te vliegen, en in zo'n geval steekt de mens een helpende hand toe en zet de juveniel weer op een hoog dak of brengt hem naar de vogelopvang De Toevlucht, zoals in 2004, 2006, 2008 en 2010. Soms vliegen ze zich te pletter tegen gebouwen of raampartijen, of tegen een trein of vrachtauto. Omdat de meeste juveniele Slechtvalken geringd zijn, wordt een dergelijk ongeval vaak gemeld bij een werkgroep of ringstation.

Ik ga ze missen, deze valken, die voorlopig de anonimiteit in zullen gaan. Hun ringen zijn vanaf de grond nauwelijks af te lezen. Mannetje LU heeft zich in de loop van de jaren ontwikkeld tot een zorgzame vader. Schitterde hij tijdens zijn eerste broedseizoen nog door afwezigheid, in 2019 was hij de nestkast bijna niet uit te krijgen en moest moeder VJ wachten op haar beurt om te voeren (in 2020 deed de webcam het nauwelijks). LU is een zoon van zijn partner VJ, die in mei 2011 als kuiken geringd is op de electriciteitscentrale op de Maasvlakte en sinds 2012 aanwezig op de Hemcentrale. In 2013 had ze daar haar eerste broedsel. LU's broer LL resideert sinds 2017 op het nabijgelegen Afvalenergiebedrijf, waar hij R1, geboren op de Hem in 2005, heeft verjaagd. Ik heb zo veel gekeken naar en beleefd met de Slechtvalken van de Hemcentrale en het AEB dat het bijna familieleden zijn geworden. In De Gierzwaluw van december 2009, jaargang 47 nr. 3, heb ik een stuk geschreven over de Slechtvalken van het AEB, en in nummer 54-4 van december 2016 over de Amsterdamse broedgevallen sinds 2003. In jaargang 58-2 wordt het Amsterdam-Centrum-paartje belicht, en nu dus weer een artikeltje. Waar het hart vol van is loopt de mond van over.

Op hoge poten (IV)

Adrie Streefland

Nadat in 2015, 2017 en in 2019 in totaal zes paartjes Stelklut binnen het werkgebied van de VWGA hebben gebroed, met twee (uit twee paar in 2015), respectievelijk drie (uit een paar in 2017) vliegvlugge jongen op het Landje van Geijssel, en een mislukt legsel in 2019, waarvan het door predatie beschadigde ei thans tussen een miljoen andere artefacten in Museum Naturalis ligt, was het in 2020 opnieuw raak. Het begon rond 19 april met vijf Stelkluten, in het westelijke gedeelte. In de weken daarop bezochten nog enkele exemplaren het Landje, maar zij vlogen weer door. Op 5 mei was er een baltsend paartje aanwezig, dat een week later op 12 mei een bezet nest met eieren had. Zoals in andere jaren zat het mannetje onregelmatig op het nest, terwijl het vrouwtje in de buurt foerageerde, kennelijk om krachten op te doen om eieren te kunnen produceren. Uiteindelijk, rond 16 mei, nam ook het vrouwtje op de eieren plaats. Rond die datum zijn met behulp van een telescoop vier eieren op het nest waargenomen en was het legsel compleet.

Het mannetje nam zijn agressief verdedigende taak op zich, zo nu en dan afgelost door het vrouwtje. Mooi om te zien dat ze, terwijl ze het nest naderden, modder en water van hun lange poten en tenen afslingerden, alvorens op het nest plaats te nemen. Gelukkig zat een broedende Kievit, op dezelfde modderbank, op net genoeg afstand van de Stelklut, zodat de haast wrede grensconflicten zoals in 2015 nu achterwege bleven. Voor de verdediging van beide nesten hadden ze echter goede kompanen aan elkaar. Tureluur en Kleine Plevier scharrelden er ook rond, net als een Hermelijn, die echter telkens aan de andere zijde van het Landje werd waargenomen. Andere potentiële predatoren, zoals de veelvraat Kleine Mantelmeeuw, waren op afstand in de omliggende weilanden aan het foerageren. Roofvogels, zoals de plaatselijke Buizerd, Sperwer of Slechtvalk, werden niet vaak waargenomen. De Vos leek dit jaar afwezig.

FOTO: BERTIE VAN ELDIK

Drie vliegvlugge jongen in de Zouweboezem bij Ameide

Belangenverstrengelingen

Het nest bevond zich op een (te) goed zichtbare plek op zo'n 30 meter afstand van de Amstelzijkweg, op een vrijwel kale zwarte modderplek, vrijwel dezelfde plek als in 2017. Vanwege de gevoeligheid voor verstoring gingen waarnemingen van Steltkluut op het Landje op Embargo op Waarneming.nl. Om toeloop van twitchers te voorkomen werd ook de waarneming van een op 26 mei ontdekt Kleinst Waterhoen op Embargo gezet. Toch kwamen er 's nachts meerdere vogelaars op af, zich overigens netjes gedragend. Maar wie die avond ook langskwam was de plaatselijke jager, die rusteloos in zijn Landrover rondreed, de jachthond met zijn snuit uit een open raam. Hij verliet de scène, maar strooide in jagersjargon sterke verhalen de wereld in. Dat vogelaars met lichtbakken bezig waren (oplichtende mobiele schermen) en over het hek klommen (leunen op het hek...). Ik had later in die week nog een gesprek met hem, toen hij met zijn kolossale, geladen, dubbelloops jachtgeweer naar de vossenval was geweest, die hij enkele dagen later afbrak en verplaatste naar elders in de polder: "die rare vogelaars....". Later moest ik boswachter Marion van het Noord-Hollands Landschap, die over dit Jagerslatijn ingelicht was en er vragen over begon te stellen, ervan overtuigen dat de vogelaars niet zo gehandeld hadden. Het Kleinst Waterhoen leek de gebeurtenissen niet af te wachten en werd niet meer gemeld.

De volgende potentiële bedreiging vond overdag plaats. Het gras rond het hek werd met luidruchtige grastrimmers gemaaid. Ook dit liet de Stelkluten koud. Ze gingen onverstoorbaar verder met broeden. Rond 1 juni was de modderplek behoorlijk begroeid geraakt met opschietend groen, zodat het nest en de broedende Steltkluut vrijwel uit het zicht verdwenen. Het weekeinde van 5 tot 7 juni bracht sinds lange tijd regen. Het was nogal fris en het waaide hard. In overleg met de vaste kern vogelaars aldaar en boer Jan Geijssel werd besloten het waterpeil bij de overstort één plankje (6 cm) te verlagen, zodat het nest niet zou gaan drijven of wellicht zelfs weggespoeld zou worden. Eerder hadden beheerder het Noord-Hollands Landschap en het Waterschap al toestemming gegeven om het waterpeil niet half mei te verlagen, maar pas later, omdat de aanwezige zeldzame broedvogel(s) een meerwaarde voor het gebied vormden.

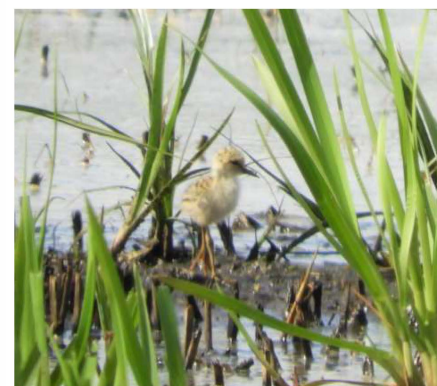
Intussen op de broedplek

Het had er alle schijn van dat juist in het eerste weekeinde van juni het eerste jong uit het ei zou kruipen. De beide adulte Steltkluten waren nogal onrustig en het mannetje nam, terwijl het vrouwtje op de eieren zat, naast het nest plaats, alsof hij een jong letterlijk onder zijn hoede nam. Door de inmiddels hogere vegetatie was dit niet helemaal met zekerheid vast te stellen. Op maandag 8 juni kwam de bevestiging, er scharrelden drie piepjonge pullen in de buurt van het nest, nauwgezet bewaakt en beschermd door het ouderpaar. Dat ook het vrouwtje het nest had verlaten, gaf wel aan dat alle eieren uitgekomen waren. Een eventuele vierde pul moest nog ontdekt worden.

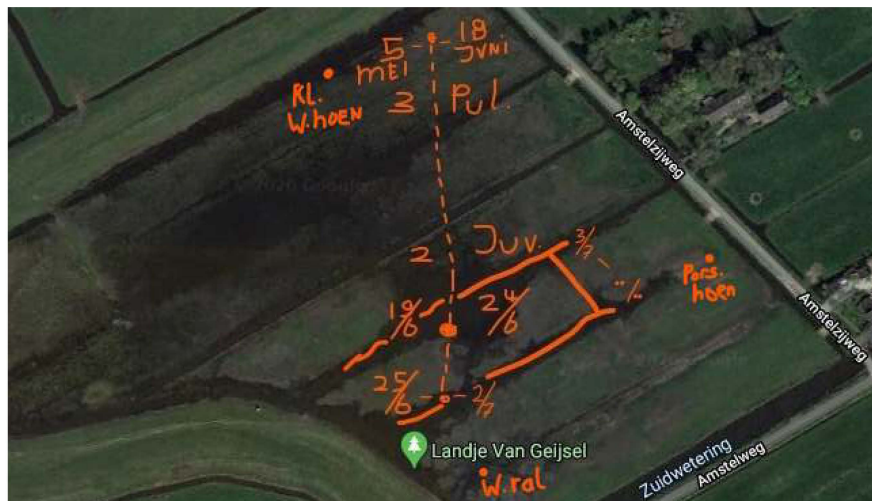
Het besluit enkele dagen eerder om de waterstand preventief zes centimeter te verlagen werkte in het voordeel van de pullen. Er waren veel meer modderbankjes ontstaan, een ideaal gebied om te foerageren.

FOTO: LOBENIK LUST

FOTOS: ADRIE STREEFLAND

Nestplek en verplaatsingen op het Landje van Geijssel

Ook het volgende weekeinde werd weer behoorlijke regenval verwacht, zodat Jan opnieuw preventief in actie kwam, en tijdig het waterpeil verlaagde met enkele centimeters. Op het Landje is overigens ook een inlaat, voor het geval dat er te veel water zou verdampen. Na enkele dagen werd duidelijk dat één van de eieren niet was uitgekomen, of dat één jonkie in de eerste dagen was gesneuveld. Er waren telkens maximaal drie pullen zichtbaar.

Op 19 juni brak lichte paniek uit. De broedplek was verlaten en er werden geen opvliegende adulten gezien. Geen beweging in de grassen... Gelukkig werd het hele spul, twee adulten en drie pullen, een eindje verderop door enkele vogelaars weer opgepikt. Opnieuw paniek toen de pullen uitgebreid zaten te poetsen op een oud meerkoetennest midden in het laatste open plasje. Tafeltje dekje zagezegd. Opvallend was dat toen al de pullen 'door de knieën' gingen als ze wilden rusten. Gelukkig leidde één der adulten de drie kleintjes, inmiddels juvenielen, van dat oude meerkoetennest weg, en zwemmend bereikten ze een voor hen nieuw foerageergebied, niet eens zo ver van de kijkhut verwijderd.

Hoewel een stuk groter geworden, leken ze op dat moment nog niet predator-proof, zodat de adulten vrijwel elke vogel in de buurt wegjoegen, een heel karwei. De volgende dag was er inderdaad één juveniel niet meer aanwezig. Mogelijk is dit jong door een meeuw of marterachtige als prooi gepakt, maar hoofdverdachte was een dit jaar op en bij het Landje frequent jagende Bruine 'Kuikendief'. Altijd jammer. Het duurde nog een paar weken voor de twee overgebleven jongen vliegvlug zouden worden. In hun derde levensweek stond ze nog een hittegolf te wachten. Dus zette Jan de waterinlaat open zodat de waterstand op peil kon blijven. Enkele dagen later, op 25 juni, verplaatste familie Steltkluit zich opnieuw en waren ze pal voor de kijkhut aan het foerageren.

Het weekend na de hittegolf waren de juvenielen drie weken oud. Er brak een periode met koeler weer aan. Terwijl het waterpeil door verdamping verder daalde, was de verwachting dat ze deze laatste week voordat ze vliegvlug zouden worden goed zouden doorkomen om daarna wellicht 't Landje te verlaten. Op 30 juni ging de schuif van de overstort omhoog en kwam het waterpeil op het Landje gelijk met het polderpeil, ruim een maand later dan het protocol voorschreef. Hierdoor stroomde het water waar de Steltkluten foerageerden bijna geheel weg. De Steltkluten keerden terug naar het centrum van 't Landje, waar een brede sloot met brede modderige banken was ontstaan, net als veel andere vogels die nog aanwezig waren.

De juveniele Steltkluten werden nogal schichtig van al deze vogels en vluchtten regelmatig de hoge grassen in. Door het wisselvallige weer in de rest van de vierde week zouden de modderbanken niet uitdrogen. Er bleef dus genoeg voedsel aanwezig om snel vliegvlug te worden.

De langverwachte dag om het broedgeval geslaagd te kunnen verklaren brak aan. Op 2 juli 2020 gingen de twee juvenielen synchroon 'airborne', zo'n 25 dagen nadat ze uit het ei kropen. Van de vier eieren waren twee jonkies vliegvlug geworden. Een score van 50%, niet slecht! Nog even opvetten en dan de wijde wereld in, in het kielzog van de adulten. Dat leek op 8 juli gebeurd te zijn. Ook na urenlang speuren werd geen enkele Steltkluit meer waargenomen. Andere steltlopers hadden de modderbanken overgenomen, waar ze ongestoord konden foerageren. Toch werden in de namiddag de vier Steltkluten weer in het gebied gezien, en werden de modderbanken terug opgeëist. Ze hadden blijkbaar een eerste proefvlucht gemaakt naar een gebied in de buurt en waren later weer teruggekeerd.

Op 13 juli rond 19 uur op nadering van een koeler regenfront vloog de adulte man op en volgden de twee juvenielen zijn voorbeeld. Ze verlieten het Landje van Geijssel en verdwenen, al dan niet definitief, uit het zicht achter de hoge bomen langs de Amstelzijkweg, een mooi moment om dit verslag af te sluiten.

Bij de burens

Net buiten de grenzen van het werkgebied van de VWG-Amsterdam, aan de Proostdijerdwarsweg in Polder Groot Mijdrecht, zo'n 1,5 kilometer ten zuiden van Botshol, was op 20 mei ook een Steltkluit op nest gefotografeerd. Er werden daar op 22 juni drie pullen van zo'n week oud op de foto gezet. Dit paartje is dus iets later gaan broeden dan het paartje op Geijssel. Begin juli werden er drie juvenielen waargenomen.

Dertig kilometer zuidelijker in de Zouweboezem bij Ameide was er ook broedsucces van Steltkluten en werden drie vliegvlugge juvenielen op de foto gezet.

Dit is best een lijvig verslag geworden, waarin allerlei zaken rondom 't Landje zijn beschreven. Zoals de plaatselijke jager, het Waterschap, het Noord-Hollands-Landschap en de waterhuishoudkundige techniek die Jan tot zijn beschikking heeft. Kortom een verslag in de volle breedte, zodat eenieder die niet in staat was om een en ander nauwgezet te volgen, een inkijkje krijgt in de gebeurtenissen rondom dergelijke zeldzame broedgevallen en ziet wat noodzakelijk is om dergelijke broedsels te laten slagen.